
Rhan 3: Defnyddio'r Gymraeg wyneb yn wyneb

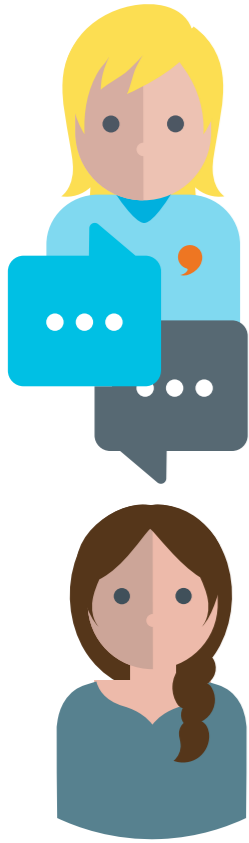
9 Trefnu a chynnal cyfarfodydd neu ddigwyddiadau dwyieithog

- 9.1 Mae cynnal cyfarfodydd neu ddigwyddiadau drwy gyfrwng y Gymraeg neu'n ddwyieithog er mwyn parchu dewis iaith defnyddwyr gwasanaeth neu gwsmeriaid yn ffordd amlwg o gynnig gwasanaeth cwsmer o'r radd flaenaf. Ond gall fod yn llawer mwy na hyn hefyd. Mewn rhai cyd-destunau gall cynnal cyfarfod drwy gyfrwng y Gymraeg neu'n ddwyieithog fod yn gwbl hanfodol i sicrhau lles unigolyn. Bydd gofyniad statudol ar rai sefydliadau mewn perthynas â sefyllfaoedd o'r fath a dyletswydd arnynt i gydymffurfio a safonau perthnasol. Bydd sefydliadau eraill yn dymuno cynnig gwasanaeth Cymraeg yn y cyd-destunau sensitif hyn yn arwydd o barch at yr unigolion dan sylw.
- 9.2 Nod y rhan hon o'r ddogfen gyngor yw cynnig arweiniad ynghylch sut y mae defnyddio'r Gymraeg yn effeithiol mewn cyfarfodydd o bob math er mwyn sicrhau'r canlyniadau gorau i bawb sy'n cymryd rhan. Ceir trafodaeth yn [adran 10](#) am sefyllfaoedd cyfarwydd i ni yn y Gymru ddwyieithog sydd ohoni, megis cynhadledd neu bwyllgor. Mae [adran 11](#), fodd bynnag, yn mynd i'r afael â sefyllfaoedd lle mae hawliau cymharol newydd gan siaradwyr y Gymraeg o ganlyniad i Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011.
- 9.3 Mae'r rhan hon o'r ddogfen hefyd wedi'i llunio â'r rhagdybiaeth mai'r ffordd fwyaf hwylus a chost effeithiol o gynnal cyfarfodydd Cymraeg neu ddwyieithog yw defnyddio sgiliau ieithyddol swyddogion. Mae manteision amlwg i hyn o safbwynt:
- o sicrhau arbedion ariannol
 - o bod â gwell rheolaeth dros amserlen cynnal cyfarfodydd
 - o sicrhau bod y neges a'r mynegiant cywir yn cael eu trosglwyddo
 - o galluogi swyddogion i gynnal a datblygu eu sgiliau llafar yn y ddwy iaith.
- 9.4 Dylid cynllunio cyfarfodydd neu ddigwyddiadau'n bwrpasol gan ddefnyddio swyddogion fyddai'n gallu cynnal cyfarfodydd Cymraeg neu ddwyieithog lle bo modd. Dylid adnabod swyddogion sydd â'r sgiliau angenrheidiol a chyfathrebu'n glir wrthynt eich bod yn awyddus iddynt ddatblygu arbenigedd penodol mewn cynnal cyfarfodydd Cymraeg neu ddwyieithog.
- 9.5 Dylid hefyd adnabod swyddogion eraill y gellid datblygu eu sgiliau llafar er mwyn eu galluogi i gynnal cyfarfodydd – neu rannau o gyfarfodydd – drwy gyfrwng y Gymraeg a chynllunio hyfforddiant a chefnogaeth briodol iddynt. Mae'n bosibl y byddai gan rai siaradwyr sgiliau Cymraeg cryfach ar lafar nac yn ysgrifenedig ac y byddent yn fwy hyderus i roi cynnig ar siarad Cymraeg mewn cyfarfod na llunio dogfen.

10 Defnyddio gwasanaeth cyfieithu ar y pryd i gynnal cyfarfodydd neu ddigwyddiadau dwyieithog

- 10.1 Mae defnyddio gwasanaeth cyfieithu ar y pryd yn anrnod mewn rhai cyd-destunau fodd bynnag. Pan fo hynny'n wir mae defnyddio cyfieithydd ar y pryd proffesiynol yn fodd o sicrhau delwedd broffesiynol i'ch gwaith a sicrhau bod y gwasanaeth o ansawdd. Mae defnyddio cyfieithydd ar y pryd sy'n aelod o gorff proffesiynol – ac felly wedi ymrwymo at god ymddygiad proffesiynol – hefyd yn gam hanfodol tuag at warchod buddiannau'r sawl sy'n cymryd rhan yn y cyfarfod.¹⁴ Gall ystyriaethau ynghylch moeseg a chyfrinachedd yr ymdrinnir â hwy mewn cod ymddygiad o'r fath fod yn arbennig o berthnasol yng nghyd-destun cyfarfodydd.
- 10.2 Ceir rhagor o wybodaeth gyffredinol am gomisiynu cyfieithydd proffesiynol yn [adran chwech](#) uchod ond dyma ambell ystyriaeth benodol i'r maes hwn:
- o Mae'r math hwn o gyfieithu yn waith trwm ac os rhagwelir y bydd angen i gyfieithydd fod wrthi'n cyfieithu am fwy na hanner awr yn ddi-dor, mae'n bwysig trafod hyn â'r cyfieithydd ac ystyried cyflogi ail gyfieithydd er mwyn sicrhau eu bod yn cael seibiant priodol.
 - o Pan fydd angen defnyddio gwasanaeth cyfieithu ar y pryd i gyfieithu o'r Gymraeg i'r Saesneg ac o'r Saesneg i'r Gymraeg mewn un cyfarfod argymhellir defnyddio gwasanaeth dau gyfieithydd ar y pryd, yn enwedig pan fydd y cyfarfod yn para mwy na hanner awr, gan y byddai trosi yn ôl ac ymlaen rhwng yr ieithoedd yn peri cryn staen ymenyddol. Bydd hefyd angen cynllunio defnydd priodol o offer ar gyfer cyfarfodydd o'r fath gan ystyried defnyddio sianelau neu offer ar wahân ar gyfer y Gymraeg a'r Saesneg.
 - o Fel rheol bydd cyfieithwyr yn codi fesul awr am y gwasanaeth, ac am yr amser y byddant yn teithio yn ôl ac ymlaen i'r cyfarfod ac yn gosod yr offer. Gellid holi a yw'r cyfieithydd yn codi cyfradd wahanol ar gyfer amser teithio a gosod ac a fydd costau teithio eraill yn y dyfynbris. Dylid holi ymlaen llaw hefyd a yw'r cyfieithydd yn codi TAW er eglurdeb. Noder, fodd bynnag, fod Cytundeb fframwaith cyfieithu a chyfieithu ar y pryd y Gwasanaeth Caffael Cenedlaethol yn gofyn i gyfieithwyr ar y pryd nodi un pris ar gyfer y gwasanaeth cyfan.
 - o Fel arfer bydd gan y cyfieithydd ei offer ei hun neu bydd yn gallu trefnu llogi set ar eich rhan a dylid cytuno ar delerau llogi ymlaen llaw gan gynnwys amodau digolledu os bydd clustffonau'n mynd ar goll neu'n cael eu difrodi. Pe baech yn defnyddio gwasanaethau cyfieithu ar y pryd yn rheolaidd gallai fod yn fanteisiol ichi ystyried prynu eich offer eich hun, gan gofio bod costau ynghlwm wrth gynnal a chadw'r offer hwnnw dros amser wrth gwrs.

¹⁴ Cymdeithas Cyfieithwyr Cymru yw'r unig gorff proffesiynol sy'n cynnig aelodaeth fel cyfieithydd ar y pryd o'r Gymraeg i'r Saesneg ac o'r Saesneg i'r Gymraeg ar hyn o bryd.

- o Mae Tystysgrif Ôl-raddedig mewn Cyfieithu ar y Pryd wedi ei ddatblygu gan Brifysgol Cymru y Drindod Dewi Sant mewn cydweithrediad â Chymdeithas Cyfieithwyr Cymru. Maent hefyd yn y broses o ddatblygu llwyfan hyfforddi digidol ar gyfer y proffesiwn â chymorth grant gan Lywodraeth Cymru. Bydd y llwyfan hwn yn cynnwys cyfres o fideos er mwyn caniatáu i bobl ymarfer y grefft o gyfieithu ar y pryd a chyfieithu olynol mewn gwahanol gyd-destunau.¹⁵

Y ddau ddull: cyfieithu ar y pryd a chyfieithu olynol

- 10.3 Mae dau brif dull o gyflwyno gwasanaethau cyfieithu ar lafar, sef cyfieithu ar y pryd (*simultaneous interpretation*) a chyfieithu olynol (*consecutive interpretation*).
- 10.4 Cyfieithu ar y pryd yw'r dull cyfarwydd o ddarparu gwasanaethau cyfieithu yma yng Nghymru. Dyma'r cyfieithu sy'n digwydd bron yn union yr un pryd â'r siarad gwreiddiol – un ai drwy sibrwd neu drwy ddefnyddio offer arbennig – a dyma'r dull a ddefnyddir amlaf mewn cynhadledd neu gyfarfod pwyllgor. Bydd y cyfieithydd ar y pryd yn darparu cyfieithiad gair am air gan ddynwared goslef, pwyslais ac emosiwn y siaradwr gwreiddiol. Mae'r dull hwn o gyfieithu wedi hen ymsefydlu yng Nghymru ac mae gan Gymdeithas Cyfieithwyr Cymru ddau gategori o aelodaeth cyfieithu ar y pryd, sef cyfieithu ar y pryd i'r Saesneg a chyfieithu ar y pryd i'r Gymraeg.
- 10.5 Prin iawn ar y llaw arall yw'r enghreifftiau o gyfieithu olynol ffurfiol yng nghyd-destun y Gymraeg hyd yma.¹⁶ Nid oes categori aelodaeth cyfieithu olynol gan Gymdeithas Cyfieithwyr Cymru ac nid yw cyfieithwyr ar y pryd wedi eu hyfforddi i weithio yn y dull hwn.¹⁷ Defnyddir technegau tebyg i gyfieithu olynol mewn cyfarfodydd mewnol neu gyd-destunau anffurfiol weithiau lle nad oes offer priodol neu gyfieithydd proffesiynol ar gael, h.y. bydd swyddog neu gydweithiwr yn crynhoi neu'n egluro trafodaeth er budd y sawl nad yw'n deall y Gymraeg fel arfer. Ond mae dyfodiad safonau'r Gymraeg wedi codi ymwybyddiaeth newydd am y dull amgen hwn o gyfieithu¹⁸ lle bydd y cyfieithydd yn darparu cyfieithiad wedi i'r siaradwr orffen, yn aml â chymorth nodiadau.

¹⁵ <https://www.uwtsd.ac.uk/cy/cyfieithu-ar-y-pryd/> (Cyrchwyd 12 Chwefror 2019).

¹⁶ Mae hon yn duedd gyffredinol yn rhyngwladol ac mae cyfieithu olynol wedi dod yn llai cyffredin gyda dyfodiad y dechnoleg sy'n caniatáu cyfieithu ar y pryd ag offer.

¹⁷ Er hynny, mae gan y Gymraeg statws led swyddogol o fewn yr Undeb Ewropeaidd. Er mwyn galluogi hynny rhoddwyd y cyfle i gyfieithwyr ar y pryd o Gymru sefyll arholiadau Cyfarwyddiaeth Gyffredinol Dehongli (DG Interpreting) y Comisiwn Ewropeaidd. Roedd yn rhaid i'r cyfieithwyr hynny lwyddo mewn prawf cyfieithu olynol yn ogystal â phrawf cyfieithu ar y pryd. Llwyddodd 15 unigolyn o Gymru yn y prawf hwnnw.

¹⁸ Gweler safon 22A Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 7) 2018 er enghraifft: http://www.legislation.gov.uk/wsi/2018/441/pdfs/wsi_20180441_mi.pdf (Cyrchwyd 11 Gorffennaf 2018).

- 10.6 Mae'n sgil gwahanol iawn i gyfieithu ar y pryd gan fod gofyn i'r cyfieithydd ddibynnu ar ei gof. Gall cyfieithwyr olynol profiadol sydd â sgiliau cymryd nodiadau datblygedig ddehongli areithiau o hyd at 10 munud neu ragor yn gywir dros ben ond yn amlwg nid ydynt yn ailadrodd popeth yn union fel y dywedwyd ef.
- 10.7 Mae'n bwysig nodi hefyd bod angen i siaradwyr sy'n defnyddio gwasanaeth cyfieithu olynol feithrin sgiliau a phrofiad penodol wrth ddefnyddio'r dull hwn. Rhaid i'r siaradwr addasu ei ddull o siarad gan sicrhau ei fod yn oedi mewn manau priodol a rhesymol i'r cyfieithydd grynhoi a gall hyn effeithio'n andwyol ar lif cyfarfod a thorri trafodaeth yn ei blas.
- 10.8 Defnyddir cyfieithu olynol gan amlaf er mwyn galluogi pobl nad ydynt yn siarad yr iaith y darperir gwasanaethau trwy ei chyfrwng i dderbyn gwasanaeth yn yr iaith honno. Er enghraifft, fe'i defnyddir yng Nghymru, a rhannau eraill o'r Deyrnas Unedig, er mwyn caniatáu i bobl nad ydynt yn medru'r Saesneg i gael mynediad at wasanaethau cyhoeddus. Mae'n fodel a ddefnyddir amlaf pan nad yw'r defnyddiwr gwasanaeth yn deall yr iaith y cynigir y gwasanaeth drwyddi a phan nad yw'r sawl sy'n cynnig y gwasanaeth yn deall iaith y defnyddiwr. Nid dyma sefyllfa'r mwyafrif helaeth o siaradwyr Cymraeg sy'n dewis defnyddio gwasanaethau Cymraeg.
- 10.9 Gellid dadlau bod darparu gwasanaeth cyfieithu drwy gyfieithu'n olynol yn anfanteisiol i'r defnyddiwr dwyieithog gan y bydd yn rhaid iddynt wrando ar bopeth ddwywaith. Ceir temtasiwn amlwg hefyd i'r rheini sy'n gwbl rugl yn y ddwy iaith i ymateb yn syth heb aros am y cyfieithiad olynol neu i gywiro neu gynnig sylwadau am ddehongliad y cyfieithydd o'i eiriau ei hun. Gall hyn darfu ar lif ac effeithlonrwydd cyfarfod.
- 10.10 Mae'n anorod hefyd fod yna elfen o grynhoi a dehongli wrth gyfieithu'n olynol yn hytrach na chyfieithu popeth gair am air. Mae risg y gellid colli manylion allweddol neu bwyslais arwyddocaol yn y broses.
- 10.11 Mae Comisiynydd y Gymraeg o'r farn felly mai cyfieithu ar y pryd yw'r ffordd orau o ddarparu gwasanaethau dwyieithog o'r radd flaenaf a sicrhau bod hawliau siaradwyr Cymraeg yn cael eu parchu yn y mwyafrif helaeth o gyd-destunau. Cyfieithu ar y pryd, felly, fydd ffocws gweddill y nodyn hwn ond bydd modd cymhwysio llawer o egwyddorion y ddogfen gyngor hon at ba bynnag ddull a ddefnyddir.

- 10.12 Mae'r Comisiynydd yn cydnabod, fodd bynnag, y gall fod cyd-destunau prin lle byddai darparu cyfieithu olynol yn fwy ymarferol neu briodol i'r defnyddiwr, er enghraifft achosion lle na fyddai'n bosibl cludo neu wisgo offer am resymau ymarferol neu ystyriaethau iechyd a diogelwch. Mae'n bosibl hefyd na fyddai pob unigolyn yn gallu gwisgo offer o ganlyniad i gyflwr corfforol neu feddyliol neu y gallai offer beri dryswch neu brofi'n rhwystr ychwanegol i berson ifanc neu fregus.
- 10.13 Ychydig, os o gwbl, yw profiad na hyfforddiant cyfieithwyr proffesiynol yn y maes hwn, fodd bynnag, a dymuna'r Comisiynydd weld y proffesiwn cyfieithu yng Nghymru yn mynd i'r afael â'r dull amgen hwn o ddarparu gwasanaethau Gymraeg gan ddatblygu hyfforddiant, cymwysterau, canllawiau ac ymchwil priodol yn ei gylch.

Nid yw'r Comisiynydd o'r farn bod cost llogi offer cyfieithu ar y pryd yn gyfiawnhad digonol dros ffafrio darparu cyfieithu olynol.

Cyfieithu o'r Gymraeg ac i'r Gymraeg

- 10.14 Cyfieithu o'r Gymraeg i'r Saesneg fu'r norm yng Nghymru ar y cyfan gan fod pobl yn gweithredu o dan y dybiaeth gyffredinol mai gwasanaeth er budd pobl nad ydynt yn deall y Gymraeg yw cyfieithu ar y pryd.
- 10.15 Ychydig iawn o alw sydd wedi bod am gyfieithu ar y pryd i'r Gymraeg tan yn ddiweddar ond mae'r sefyllfa honno wedi newid yn sylfaenol o ganlyniad i ofynion safonau'r Gymraeg. Mae safon 26 Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015 yn nodi, er enghraifft:

Os byddwch yn gwahodd unigolyn ("A") i gyfarfod, a bod y cyfarfod yn ymwneud â llesiant A, rhaid ichi ofyn i A a yw'n dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod, a hysbysu A y byddwch, os oes angen, yn darparu gwasanaeth cyfieithu o'r Gymraeg i'r Saesneg ac o'r Saesneg i'r Gymraeg at y diben hwnnw.¹⁹

- 10.16 Yn ogystal â'r safonau penodol hyn sy'n manylu ar y gofyniad i ddarparu gwasanaeth ar y pryd i'r Gymraeg mewn cyd-destunau'n ymwneud â llesiant, mae sefydliadau wedi bod yn ystyried a yw darparu gwasanaeth cyfieithu i'r Gymraeg yn fodd priodol o gydymffurfio â safon pan nad oes swyddogion sy'n medru'r Gymraeg ar gael, e.e. wrth ddarparu cwrs hyfforddiant.
- 10.17 Dylid pwysleisio, fodd bynnag, nad yw darparu cyfieithu ar y pryd i'r Gymraeg yn ddisgwyliad ar bob sefydliad ym mhob cyd-destun ac y bydd gofyn i sefydliadau groesgyfeirio â'u hysbysiadau cydymffurfio a'r codau ymarfer perthnasol er mwyn penderfynu a oes disgwyliad iddynt wneud ai peidio.
- 10.18 Hyd yn oed pe na bai rheidwydd cyfreithiol arnynt i wneud gall sefydliadau benderfynu bod cynnig gwasanaeth cyfieithu ar y pryd i'r Gymraeg yn bwysig ar gyfer rhai cynulleidfaoedd a chyd-destunau ac yn gam naturiol tuag at sicrhau statws i'r Gymraeg mewn gwlad lle mae hi'n iaith swyddogol.
- 10.19 Mae'r rhod yn troi felly a'r disgwyl yw y bydd cynnydd yn y galw am wasanaeth cyfieithu i'r Gymraeg, fel y nododd dyfarniad cyntaf Tribiwnlys y Gymraeg ar yr union fater hwn:

Nid yw'r safonau sydd o dan sylw yn adlewyrchu, o angenrheidrwydd, y galw a fu yn y gorffennol ond yn gosod safonau ar gyfer y dyfodol, a hynny ar sail angen. Byddai sefydlu'r drefn newydd yn arwain, wrth gwrs, at greu galw am y gwasanaeth.²⁰

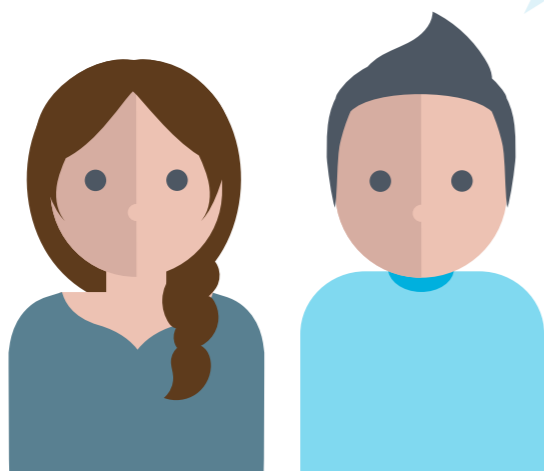
- 10.20 Gan ymateb i'r galw cynyddol hwn, mae'r Gwasanaeth Caffael Cenedlaethol hefyd yn cynnwys cyfieithu i'r Gymraeg am y tro cyntaf yn ei gytundeb fframwaith ar gyfer caffael gwasanaethau cyfieithu ar gyfer y sector cyhoeddus. Dymuniad y Comisiynydd yw gweld y maes hwn yn parhau i aeddfedu a'r hyfforddiant penodol ar gyfer cyfieithu ar y pryd i'r Gymraeg yn cynyddu yn unol â'r galw.

¹⁹ http://www.legislation.gov.uk/wsi/2015/996/pdfs/wsi_20150996_mi.pdf (Cyrchwyd 11 Gorffennaf 2018).

²⁰ Tribiwnlys y Gymraeg, Achos TyG/WLT/165: <https://gov.wales/docs/wlt/170426-decision-pembs-county-council.pdf> (Cyrchwyd 11 Gorffennaf 2018).

Mae cyfieithu ar y pryd i'r Gymraeg yn sgil gwahanol i gyfieithu ar y pryd i'r Saesneg a dylid gwirio bod gan y cyfieithydd brofiad a chymhwyster perthnasol. Mae modd gwirio statws aelodaeth Cymdeithas Cyfieithwyr Cymru yn hwylus ar wefan y Gymdeithas, er enghraifft.

Mewn sefyllfaoedd lle mae cyfieithu ar y pryd ddwy ffordd yn ofynnol dylid trefnu bod dau gyfieithydd ar y pryd ar gael: un ar gyfer pob iaith, yn enwedig pan fydd y cyfarfod yn para mwy na hanner awr. Ni fyddai'n ymarferol bosibl nac yn deg i un unigolyn gyfieithu ddwy ffordd am gyfnod estynedig. Hyn hefyd fydd yn sicrhau'r canlyniadau gorau ac egluraf i'r defnyddiwr.

Arloesi yn y llysoedd: astudiaeth achos

- 10.21 Nid yw'r arfer o gyfieithu o'r Saesneg i'r Gymraeg yn newydd ym mhob cyd-destun ac mae Gwasanaeth Llysoedd a Thriwlynlysoedd EM wedi arloesi yn y maes hwn drwy sefydlu gweithdrefn ar gyfer darparu cyfieithu ar y pryd o'r Saesneg i'r Gymraeg.
- 10.22 Mae Adran 22 Deddf Iaith 1993 yn rhoi'r hawl i unrhyw barti i achos siarad Cymraeg mewn gwrandawriad llys neu driwlynlys yng Nghymru. Yn sgil gweinyddu'r hawl hon daethpwyd i'r casgliad bod angen gwneud mwy i hwyluso'r profiad o roi tystiolaeth yn Gymraeg. Dangosodd profiadau cynnar fod tystion a oedd wedi dewis rhoi tystiolaeth yn y Gymraeg yn dueddol o newid i'r Saesneg yn reddfodol pe baent yn cael eu holi yn Saesneg. Penderfynwyd felly y dylid cynnig i dystion a hoffent gael y cwestiynau Saesneg wedi eu cyfieithu i'r Gymraeg.
- 10.23 Datblygodd Cymdeithas Cyfieithwyr Cymru drefn arholi arbennig o'r Saesneg i'r Gymraeg ar y cyd â Gwasanaeth Llysoedd a Thriwlynlysoedd EM er mwyn cefnogi'r datblygiad hwn yn y llysoedd nôl yn 2009. Wrth basio'r arholiad hwn gall aelodau cyfieithu ar y pryd Cymdeithas Cyfieithwyr Cymru dderbyn cydnabyddiaeth Maes Arbenigedd Proffesiynol: Cyfieithu ar y pryd yn y Llysoedd a'r Thriwlynlysoedd.

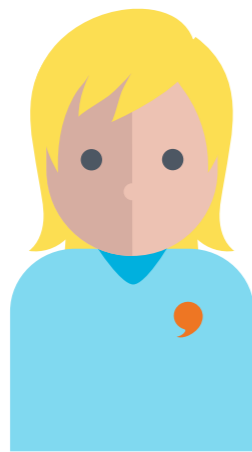
“ Yn ystod y blynyddoedd diwethaf mae'r gofyniad i gyfieithu o'r Saesneg i'r Gymraeg wedi cynyddu ac mae wedi bod yn allweddol i sicrhau bod tystion yn gallu parhau i roi eu tystiolaeth yn Gymraeg os holir hwy yn Saesneg. Ein profiad yw bod hyn yn bwysig iawn i dystion bregus a fyddai fel arall wedi troi i'r Saesneg. ”

Gwasanaeth Llysoedd a Thriwlynlysoedd EM

Dyma lais profiad cyfieithydd ar y pryd sy'n gweithio'n gyson yn y llysoedd:

“ Dyma'r unig ffordd y cewch chi dreial neu wrandawriad cyfan gwbl drwy gyfrwng y Gymraeg o safbwynt tyst neu apelydd a phan 'dach chi dan deimlad mae cael clywed y cwestiynau yn Gymraeg yn help mawr. ”

11 Cynnal cyfarfodydd neu ddigwyddiadau dwyieithog â chymorth cyfieithydd ar y pryd: cyngor ymarferol

Cyfarfodydd cyhoeddus (pwyllgor, digwyddiad neu gynhadledd)

11.1 Y nod mewn cyfarfod dwyieithog yw galluogi pobl i ddefnyddio eu dewis iaith, gan wneud hynny yn gwbl naturiol a rhwydd. Dylai sefydliad bennu gweithdrefnau sy'n sicrhau bod holl staff sefydliad yn gwybod sut y mae mynd ati i benderfynu a ddylai cyfarfod fod yn ddwyieithog, a sut mae trefnu gwasanaeth cyfieithydd ar y pryd i alluogi hynny. Dylid gwneud y staff yn ymwybodol o'r gweithdrefnau hyn a sicrhau bod modd iddynt gael mynediad mor rhwydd â phosibl atynt. Bydd dyletswyddau penodol ar rai sefydliadau o dan y drefn safonau ond gallai'r gweithdrefnau canlynol fod o gymorth i bob sefydliad sy'n dymuno trefnu cyfarfodydd dwyieithog effeithiol:

Ystyriaethau wrth drefnu

- Cyn trefnu agenda, ystyried yr angen i gael siaradwyr sy'n gallu annerch yn Gymraeg ac annog cyfraniadau yn Gymraeg ganddynt yn rhagweithiol.
- Lle bo'n briodol, ystyried gwahodd cadeirydd sy'n siarad Cymraeg neu gadeirydd sy'n hyderus i hwyluso cyfarfod dwyieithog. Gellid ystyried llunio canllaw cryno er mwyn cefnogi cadeiryddion i gynnal cyfarfodydd dwyieithog llwyddiannus. (Ceir awgrymiadau ymarferol am bwyntiau i'w cynnwys mewn canllawiau i gadeiryddion a mynychwyr cyfarfod [isod](#)).
- Sicrhau bod pob cyflwyniad electronig yn ddwyieithog – hyd yn oed os nad yw'r sawl sy'n traddodi yn medru'r ddwy iaith.
- Sicrhau bod gennych wybodaeth am ddewis iaith mynychwyr mor gynnar â phosibl yn y broses drefnu a rhoi ystyriaeth lawn i hynny wrth drefnu'r agenda a'r amserlen. Gall yr wybodaeth yma effeithio ar sut y byddwch yn trefnu grwpiau trafod, er enghraifft.

Trefnu cyfieithydd ar y pryd

- Sicrhau eich bod chi'n caniatáu digon o rybudd i drefnu cyfieithydd ar y pryd. Yn wir, mae'n ddoeth trefnu'r cyfieithydd ar y pryd cyn gynted ag y bydd dyddiad y cyfarfod wedi'i bennu er mwyn sicrhau argaeledd.
- Egluro wrth y cyfieithydd ar y pryd wrth drefnu'r gwasanaeth pa fath o gyfarfod sydd dan sylw – cyfarfod cyhoeddus, cyfarfod pwyllgor, cyfweiliad, panel disgyblu, seminar ayb. Bydd angen cadarnhau hefyd beth fydd cyfeiriad y cyfieithu – i'r Saesneg yn unig neu i'r Gymraeg hefyd.
- Sicrhau nad oes gwrthdaro buddiannau, er enghraifft sicrhau nad yw'r cyfieithydd ar y pryd yn adnabod y sawl sy'n cael cyfweiliad swydd. Bydd hyn yn osgoi lletchwithdod ar y dydd.
- Sicrhau y bydd y cyfieithydd ar y pryd yn derbyn yr holl ddogfennau perthnasol i'r cyfarfod ymlaen llaw, gan gynnwys gwybodaeth gefndirol a nodiadau siarad os ydynt ar gael.

- Sicrhau wrth drefnu ystafell ei bod hi'n addas ac o'r maint iawn, a bod yr acwsteg yn dderbyniol.
- Cynllunio a thrafod â'r cyfieithydd ymlaen llaw ble y bydd yn eistedd. Dylid sicrhau bod y cyfieithydd yn eistedd mewn man lle mae'n gallu gweld y siaradwyr yn glir ac yn gallu darllen eu gwefusau yn ôl y galw ond lle na fydd yn amharu ar wrandawriad y gynulleidfa nac yn tynnu gormod o sylw ato'i hun.
- Os bydd cyfarpar fideo gynadledda yn cael ei ddefnyddio dylid sicrhau y bydd y cyfieithydd yn gallu ei glywed yn iawn a gweld y sgrin er mwyn darllen gwefusau'r siaradwyr. Os bydd cyflwyniad electronig yn ymddangos ar y sgrin yn lle'r siaradwr dylid cynghori'r cyflwynydd ymlaen llaw i gyflwyno'n bwylllog gan fod hyn yn fwy heriol i'r cyfieithydd ar y pryd.
- Sicrhau hefyd fod lle i'r cyfieithydd osod ei bapurau ac unrhyw offer angenrheidiol yn gyfleus. Mae darparu dŵr i'r cyfieithydd hefyd yn arfer da.

Hysbysebu'n briodol

- Sicrhau bod pob gohebiaeth sy'n ymwneud â'r cyfarfod yn ddwyieithog gan gynnwys unrhyw arwyddion dros dro a godir er dibenion y cyfarfod.
- Datgan ar hysbysebion ac ar agenda cyfarfodydd y bydd hi'n bosibl siarad yn y naill iaith neu'r llall, ac y bydd gwasanaeth cyfieithu ar y pryd ar gael. Bydd angen manylu i ba gyfeiriad y darperir y gwasanaeth hefyd, h.y. gwasanaeth cyfieithu ar y pryd i'r Gymraeg neu i'r Saesneg neu'r ddau.
- Ceisio darganfod ymlaen llaw sawl person fydd yn dymuno gwasanaeth cyfieithu ar y pryd er mwyn sicrhau bod digon o offer ar gael.
- Gwneud defnydd o logo iaith Gwaith wrth hysbysebu'r cyfarfod er mwyn sicrhau bod y mynychwyr yn gyfarwydd ag ef.
- Cylchredeg geirfa neu derminoleg berthnasol ymlaen llaw os bydd y cyfarfod yn trafod pwnc nad yw fel rheol yn cael ei drafod drwy gyfrwng y Gymraeg.
- Dosbarthu canllaw ymarferol i fynychwyr cyfarfod er mwyn eu hannog i gyfrannu at gynnal cyfarfod dwyieithog llwyddiannus. (Ceir awgrymiadau ymarferol am bwyntiau i'w cynnwys mewn canllaw [isod](#)).

Cyn y cyfarfod

- Sicrhau bod digon o amser i osod offer cyfieithu ar y pryd cyn i'r cyfarfod ddechrau, bod yr offer yn lân ac yn gweithio, a bod modd i bobl gael gafael ar yr offer yn hawdd.
- Trefnu sgwrs fer â'r cyfieithydd er mwyn sicrhau ei fod yn deall natur y cyfarfod, trefniadau'r diwrnod ac egluro unrhyw newidiadau funud olaf i'r agenda.

- Sicrhau bod y cyfieithydd ar y pryd yn cael cyfle i gwrdd â chadeirydd y cyfarfod er mwyn sicrhau bod y cadeirydd yn deall rôl y cyfieithydd yn y cyfarfod ac ymateb i unrhyw gwestiynau ymlaen llaw.
- Briffio swyddogion sy'n siarad Cymraeg ymlaen llaw i'r cyfarfod a'u hannog i gyfrannu yn Gymraeg ac i droi'r drafodaeth yn ôl i'r Gymraeg lle bo hynny'n briodol.

Yn ystod y cyfarfod

- Creu naws lle mae hi'n hollol amlwg y croesewir cyfraniadau yn y Gymraeg yn ystod y cyfarfod drwy sicrhau bod y Gymraeg yn weledol yn ystod y cyfarfod ei hun, er enghraifft ar arwyddion neu faneri.
- Rhoi cyfle i'r cadeirydd neu'r cyfieithydd esbonio sut i ddefnyddio'r offer.
- Sicrhau bod aelodau o staff neu wirfoddolwyr sy'n siarad Cymraeg yn bresennol mewn mannau amlwg fel wrth y ddesg groeso lle bo hynny'n berthnasol.
- Sicrhau bod y cyhoedd yn ymwybodol o ba swyddogion sy'n siarad Cymraeg drwy ddefnyddio nwyddau neu logos iaith Gwaith.
- Sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei chlywed yn ystod y digwyddiad. Lle mae'n bosibl, gall y cadeirydd gyfarch yn ddwyieithog ac arwain drwy esiampl gan barhau i ddefnyddio'r Gymraeg yn naturiol fel bod naws ddwyieithog yn cael ei chyfleu o'r cychwyn cyntaf. Dylid annog cadeiryddion di-Gymraeg i gyfarch yn ddwyieithog ac i wahodd siaradwyr Cymraeg i ddefnyddio'r gwasanaeth cyfieithu.

Canllaw i gadeiryddion

Mae gan gadeiryddion rôl allweddol mewn sicrhau bod pobl yn teimlo'n hyderus yn defnyddio'u dewis iaith mewn cyfarfod. Gall cadeirydd gadeirio yn Gymraeg yn unig os yw'n dymuno a chyfrannu at sicrhau bod y cyfarfod yn rhedeg yn llyfn mewn dwy iaith drwy:

- Gymryd rôl arweiniol a dangos drwy esiampl mai'r peth naturiol i bob siaradwr Cymraeg yw siarad yn Gymraeg gan ddefnyddio cymaint o Gymraeg â phosibl yn ystod y cyfarfod.
- Annog a chefnogi trafodaeth yn y ddwy iaith.
- Croesawu cyfraniadau yn Gymraeg ar ddechrau ac yn ystod y cyfarfod.
- Egluro bod croeso i bobl ymateb yn Gymraeg i bwyntiau a sylwadau a wneir yn Gymraeg neu yn Saesneg os ydynt yn dymuno.

Astudiaeth achos arloesi drwy dechnoleg: Cartrefi Cymunedol Gwynedd

Yn draddodiadol, er mwyn gallu cynnal cyfarfodydd yn ddwyieithog byddai'n rhaid i holl aelodau bwrdd y cwmni ymgynnull mewn un lleoliad penodol lle'r oedd y cyfieithydd a'r cyfarpar cyfieithu wedi'u lleoli. Gallai hyn fod yn dipyn o her mewn sir mor fawr, ac yn fwy heriol fyth wrth i'r cwmni dyfu a gweithredu ar draws rhanbarth y gogledd. Ein gweledigaeth felly oedd i sicrhau bod cyfarfodydd yn gallu digwydd dros fideo yn gwbl ddwyieithog heb inni orfod trefnu cael cyfieithwyr ym mhob safle.

Daeth i'r amlwg nad oedd datrysiad syml, fodd bynnag, ac nid oedd technoleg addas yn bodoli eisoes a fyddai'n diwallu ein gofynion. Un sianel sain sydd i systemau fideo gynadledda ac felly rhaid oedd inni fynd ati i ddatblygu ein system ddwyieithog ein hunain. Wrth i'n tîm TG gydweithio â chyflenwyr ac arbofi â thechnoleg, darganfuwyd bod modd ychwanegu elfen at y system fideo gynadledda a oedd eisoes yn cael ei defnyddio gennym er mwyn caniatáu dewis i wrando ar gyfarfod fideo yn Gymraeg neu yn Saesneg.

Rydym bellach yn gallu cynnal unrhyw gyfarfod ar draws nifer o safleoedd gan ddefnyddio ein datrysiad fideo gynadledda gwreiddiol a'r cyfan sy'n rhaid i ddefnyddwyr ei wneud yw defnyddio clustffonau a dewis iaith. Mae hyn yn ein galluogi i leihau amser teithio, bod yn fwy rhagweithiol, lleihau costau a gweithredu'n fwy effeithlon. Rydym yn falch iawn o'r gwaith sydd wedi ei gyflawni ac yn gweld potensial enfawr i sefydliadau a chwmnïau ar draws Cymru i ddilyn yr esiampl yma er mwyn sicrhau bod cyfarpar ar gael i hwyluso defnydd o'r Gymraeg yn y sector cyhoeddus, gwirfoddol a phreifat. ”

- Agor a chau pob cyfarfod yn Gymraeg neu yn ddwyieithog.
- Cyflwyno'r cyfieithydd ar y pryd, egluro'r drefn cyfieithu ar y pryd ar ddechrau'r cyfarfod, profi'r offer a sicrhau bod gan bawb offer sy'n gweithio.
- Helpu'r cyfieithydd drwy sicrhau bod pawb yn siarad yn ei dro: gellid pwysleisio ar y dechrau ei bod hi'n bwysig nad yw mynychwyr yn siarad ar draws ei gilydd er mwyn y cyfieithydd.
- Troi iaith y cyfarfod yn ôl i'r Gymraeg os bydd yr iaith yn dueddol o aros yn Saesneg yn dilyn cyfraniad neu gwestiwn yn Saesneg.
- Atgoffa mynychwyr eto fod modd cyfrannu yn Gymraeg ac yn Saesneg cyn sesiynau holi ac ateb. Dylid hefyd atgoffa'r rheini sy'n defnyddio offer cyfieithu ei bod hi'n bosibl y bydd angen iddyn nhw ddefnyddio'r offer cyfieithu eto yn ystod y rhan yma o'r cyfarfod.

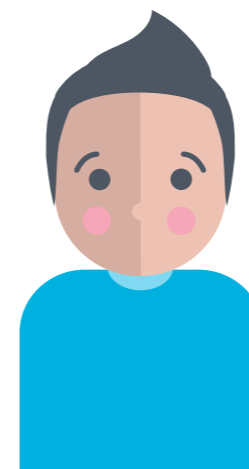
Canllaw i fynychwyr cyfarfodydd dwyieithog

- Cofiwch fod croeso i chi siarad Cymraeg yn y cyfarfod ac y bydd offer ar gael er mwyn sicrhau bod pawb yn eich deall.
- Cofiwch ddarparu copi o areithiau a draddodir neu gyflwyniadau electronig ymlaen llaw. Trafodwch â'r trefnydd ai eich cyfrifoldeb chi yw sicrhau cyflwyniad electronig dwyieithog ai peidio.
- Cofiwch ei bod hi'n anodd cyfieithu jargon, termau technegol, jôcs, barddoniaeth ayb.
- Cofiwch oedi i sicrhau bod pawb yn gwisgo, neu wedi ailwisgo, eu clustffonau cyn siarad.
- Cofiwch siarad yn bwylllog ac yn eglur gan geisio sicrhau bod y cyfieithydd ar y pryd yn gallu gweld eich wyneb wrth i chi siarad. Mae hyn yn arbennig o wir os ydych chi'n darllen yn uchel gan fod tuedd gan bobl i siarad llawer yn gyflymach ac edrych i lawr wrth wneud. Gall hyn fod yn heriol i'r cyfieithydd ar y pryd yn ogystal â'r sawl sy'n gwranddo ar y gwreiddiol.

12 Cynnal cyfarfodydd preifat neu bersonol â chymorth cyfieithydd ar y pryd

- 12.1 Fel y nodwyd eisoes, yn ddelfrydol byddai sefydliadau yn gwneud y mwyaf o sgiliau ieithyddol swyddogion neu staff er mwyn cynnal cyfarfodydd preifat neu bersonol yn newis iaith yr unigolyn heb ddibynnu ar wasanaeth cyfieithu. Yn wir, bydd gofynion penodol ar rai sefydliadau i wneud hyn yn unol â'u hysbysiadau cydymffurfio. Nid yw hynny o hyd yn bosibl, fodd bynnag, yn enwedig felly pan fo'r cyfarfod rhwng rhywun ag arbenigedd penodol ac unigolyn arall. Gall fod angen cynnal cyfarfodydd o'r fath â chymorth cyfieithydd ar y pryd os yw unigolyn yn dymuno neu angen defnyddio'r Gymraeg yn ystod cyfarfod.
- 12.2 Gall y rhain fod yn gyfarfodydd preifat neu bersonol lle mae'r pwnc trafod yn un sensitif neu emosiynol, pan gaiff gwybodaeth bersonol ei datgelu neu ei thrafod, neu pan nad oes modd i'r unigolyn ddeall neu gyfathrebu'n effeithiol mewn iaith ar wahân i'w famiaith (e.e. plant ifanc uniaith neu bobl hŷn sy'n dioddef o ddementia ac wedi colli meistrolaeth o ail iaith).
- 12.3 Mae cyfarfod o'r fath yn rhoi cyfieithydd ar y pryd mewn sefyllfa gwbl wahanol i fod mewn cyfarfod cyhoeddus, cynhadledd neu bwyllgor. Mae presenoldeb y cyfieithydd yn llawer amlycach. Bydd angen ystyried yn ofalus ymlaen llaw felly ble fyddai'n briodol i'r cyfieithydd eistedd: bydd hyn yn dibynnu i raddau ar natur a diben y cyfarfod a phwy sy'n bresennol ynddo. Bydd gan rai sefydliadau gyfleuster i'r cyfieithydd ar y pryd eistedd y tu allan i'r brif ystafell gyfarfod a chyfrannu at y cyfarfod o bell gydag offer sefydlog: gall hyn fod yn fwy defnyddiol a phriodol mewn rhai cyd-destunau.
- 12.4 Wrth drefnu cyfieithydd ar y pryd ar gyfer cyfarfodydd preifat neu bersonol dylid ystyried ymlaen llaw a oes angen i'r cyfieithydd fod ag arbenigedd mewn sector penodol (e.e. iechyd neu gyfiawnder) os yw'r hyn a drafodir yn dechnegol neu'n debygol o gynnwys termau anghyfarwydd.
- 12.5 Fel y nodir yn [10.1](#), mae defnyddio cyfieithydd sy'n aelod o gorff proffesiynol yn fodd o sicrhau bod y cyfieithydd wedi ymrwymo i god ymddygiad proffesiynol ac felly'n fodd o warchod buddiannau'r sawl sy'n cymryd rhan yn y cyfarfod.

Mae'n hanfodol sicrhau ymlaen llaw nad oes buddiant personol gan y cyfieithydd ar y pryd yn y cyfarfod. Bydd hyn yn osgoi embaras, risg a lletchwithdod sylweddol ar ddiwrnod y cyfarfod a allai arwain at oedi pellach pe bai angen ad-drefnu. Dylid rhannu gwybodaeth ddigonol â'r cyfieithydd ar y pryd ymlaen llaw i'r cyfarfod er mwyn sicrhau hyn gan bwysleisio pan fo gwybodaeth yn gyfrinachol neu'n sensitif.

- 12.6 Mae'n bwysig egluro wrth bawb sy'n mynd i fod yn bresennol yn y cyfarfod beth yw rôl y cyfieithydd gan ei gwneud yn glir fod y cyfieithydd yn parhau cyfrinachedd, yn ddiuedd ac na fydd yn mynegi unrhyw farn na dehongliad personol. Dylai sefydliadau ystyried datblygu ffordd safonol o gyflwyno'r cyfieithydd mewn cyfarfodydd o'r math hwn. Gall hyn fod yn arbennig o ddefnyddiol mewn cyfarfodydd â phobl ifanc neu fregus nad ydynt o reidrwydd yn gyfarwydd â derbyn gwasanaethau cyfieithu. Dylid sicrhau bod pawb yn deall y bydd y cyfieithydd yn cyfieithu pob gair heb gynnig barn neu gyngor ac mai cyfryngwr yw'r cyfieithydd ac na ddylid cyfeirio sylwadau neu gwestiynau yn uniongyrchol ato ef.
- 12.7 Gall fod yn ddefnyddiol i gyfarfod â'r cyfieithydd ymlaen llaw er mwyn ei friffio ac er mwyn sicrhau bod y cyfieithydd yn deall beth sy'n ddisgwyliedig ganddo ac yn deall natur y cyfarfod. Bydd angen rhoi rhybudd i'r cyfieithydd os yw hi'n debygol y bydd materion sensitif neu ddirdynol yn codi a all beri gofid neu anesmwythd, er enghraifft. Dylai sefydliadau fod yn effro i'r straen emosiynol y gall rhai achosion ei beri i'r cyfieithydd ar y pryd ac ystyried dulliau ymarferol o gefnogi'r cyfieithydd yn eu sgil – yn ystod ac yn dilyn y cyfarfod.

- 12.8 Gellid gofyn i'r cyfieithydd ar y pryd ymlaen llaw am arweiniad ynghylch gosodiad yr ystafell a sicrhau bod y cyfieithydd yn gyfforddus yn cael ei osod mewn man penodol yn yr ystafell. Dyma gyfle hefyd i drafod ystyriaethau ymarferol fel sut orau i gyfieithydd dynnu sylw siaradwyr er mwyn eu hannog i siarad yn arafach neu ailadrodd os oes angen. Bydd cyfieithydd ar y pryd yn arfer siarad yn y trydydd person mewn sefyllfaoedd fel hyn, e.e. 'mae'r cyfieithydd yn cael traferth clywed'.
- 12.9 Mae'n syniad da hefyd i gynnal sesiwn dadfrifio â'r cyfieithydd yn dilyn y cyfarfod er mwyn i'r cyfieithydd allu nodi unrhyw amwyster neu gamgymeriadau a wnaethpwyd. Gall fod yn werthfawr, er enghraifft, sicrhau bod y cyfieithydd yn hapus ei fod wedi trosglwyddo pob neges yn gywir ond ni fyddai'n briodol gofyn barn y cyfieithydd am gynnwys y cyfarfod.
- 12.10 Lle bo gofyn am ymdriniaeth sensitif mewn cyfarfod neu apwyntiad neu pan na fyddai defnyddio cyfieithu ar y pryd yn briodol nac yn effeithiol, efallai bod modd ystyried defnyddio'r dull o gyfieithu'n olynol. Gall y math hwn o gyfieithu fod yn fwy addas ar gyfer cyfarfodydd gyda phlant ifanc neu bobl hŷn, neu pan fo'r sawl sy'n mynychu'r cyfarfod yn drwm eu clyw. Gweler [10.3 – 10.13](#) am ragor o ystyriaethau yn ymwneud â chyfieithu olynol.

13 Offer cyfieithu ar y pryd

- 13.1 Fel y nodwyd eisoes, mae gan y rhan fwyaf o gyfieithwyr sy'n cynnig gwasanaeth cyfieithu ar y pryd eu hoffer eu hunain, ond mae modd i sefydliadau hefyd fuddsoddi yn eu hoffer eu hunain neu logi offer cyfieithu ar y pryd.²¹
- 13.2 Os bydd sefydliad yn buddsoddi yn eu hoffer cyfieithu eu hunain, rhaid cadw mewn cof y bydd costau ynghlwm â chynnal a chadw yr offer a bydd angen sicrhau bod yr offer yn cael ei lanhau'n briodol ar ôl ei ddefnyddio.
- 13.3 Mae amryw o wahanol fathau o offer cyfieithu ar y pryd ar gael a gellir trafod eich anghenion â'r darparwyr wrth logi neu brynu offer. Systemau isgoch neu radio a ddefnyddir gan amlaf yng Nghymru ac mae'n hanfodol cynllunio'r math o offer a ddefnyddir mewn digwyddiad yn ofalus er mwyn osgoi traferthion ymarferol ar y diwrnod. Dyma rai ystyriaethau i'w cadw mewn cof:
- Dylid bod yn ymwybodol o ba gyfarpar sain arall a ddefnyddir mewn lleoliad/ystafell er mwyn sicrhau na fydd signalau'n cystadlu neu'n gwrthdaro â'i gilydd. Os oes system isgoch wedi ei gosod mewn ystafell i gynorthwyo rhai sy'n fyddar neu'n drwm eu clyw, ni ellir defnyddio offer cyfieithu ar y pryd sydd hefyd yn defnyddio trosglwyddydd isgoch symudol. Gall defnyddio dwy system isgoch ar yr un pryd achosi ymyrraeth â'r sain. Yn yr un modd, mae sgriniau plasma yn allyrru signalau isgoch a gall y signalau hynny hefyd wrthdaro â systemau cyfieithu isgoch.
 - Bydd angen ystyried defnyddio sawl set wahanol o offer mewn sesiynau lle mae sawl grŵp trafod. Nid yw signalau isgoch yn gallu treiddio drwy waliau solet ac felly byddai modd defnyddio mwy nag un set o offer isgoch os caiff y grwpiau trafod eu cynnal mewn gwahanol ystafelloedd. Ni fyddai cynnal dau weithdy mewn gwahanol rannau o un ystafell fawr yn caniatáu defnyddio dwy set o offer isgoch fodd bynnag gan na fyddai modd gwahanu'r signalau. Nid oes anhawster defnyddio offer isgoch a radio ochr yn ochr, ac nid oes anhawster defnyddio mwy nag un sianel ar offer radio a chymryd bod mwy nag un ddyfais ar gael ar gyfer y cyfieithwyr er mwyn cysylltu â gwahanol sianelau.

²¹ Ceir rhestr o'r sefydliadau sy'n cynnig llogi offer cyfieithu ar y pryd ar wefan Cymdeithas Cyfieithwyr Cymru: <https://www.cyfieithwyr.cymru/cy/cyfieithu-ar-y-pryd/basdata-offer-cap> (Cyrchwyd 25 Gorffennaf 2018).

- Mae rhai mathau o offer cyfieithu ar y pryd yn fwy addas na'i gilydd os yw'r cynnwys a fydd yn cael ei gyfieithu yn sensitif neu'n gyfrinachol. Mae offer cyfieithu ar y pryd sy'n defnyddio isgoch neu offer radio digidol yn fwy diogel nag offer radio analog er enghraifft. Mewn sefyllfa lle byddai angen cyfieithu ar y pryd ar gyfer mwy nag un cyfarfod mewn lleoliad ar yr un pryd, gellir atal pobl rhag derbyn cyfieithiad o ystafell arall drwy:
 - Ddefnyddio system isgoch ym mhob ystafell.
 - Defnyddio system radio digidol ym mhob ystafell a chloi'r sianeli ar y derbynyddion er mwyn sicrhau na all neb newid y sianel. Noder bod signal radio yn treiddio drwy waliau ac y gall y pellter amrywio fesul system.
 - Defnyddio system isgoch mewn un ystafell a system radio mewn ystafell arall. Ni fyddai modd i'r derbynyddion isgoch dderbyn y signal radio.

Systemau i gynorthwyo pobl fyddar neu drwm eu clyw

- 13.4 Sicrhewch eich bod chi'n holi mynychwyr cyn unrhyw gyfarfod neu ddigwyddiad a fydd angen dolenn sain ar y rhai sy'n gwisgo cymhorthion clyw. Mae cymhorthion clyw yn gallu amrywio'n fawr ac nid pob system sy'n gydnaws â'i gilydd. Pan fydd gwasanaeth cyfieithu'n cael ei ddefnyddio bydd angen gwirio ai offer radio neu isgoch fydd ar waith a darparu dolenni gwddf neu gyfarpar priodol arall i gyd-fynd â'r cymhorthion clyw lle bo modd. Bydd gan rai defnyddwyr eu systemau eu hunain.
- 13.5 Bydd gan rai lleoliadau/ystafelloedd eu systemau mewnol sefydlog wedi eu gosod i gynorthwyo pobl fyddar neu drwm eu clyw, er enghraifft system dolenn sain magnetig neu system isgoch sy'n cysylltu â chymhorthion clyw. Mae'n bwysig felly cael cymaint o wybodaeth â phosibl am gyfleusterau'r lleoliad mor fuan â phosibl wrth drefnu.
- 13.6 Os oes system isgoch sefydlog wedi ei gosod mewn ystafell gyfarfod, mae'n debygol mai un sianel fydd i'r system a honno i'w defnyddio i gysylltu â chymhorthion clyw. Noder bod systemau isgoch ar gael sydd â mwy nag un sianel a gwelir y rhain mewn canolfannau mwy, tebyg i theatrau, ar brydiau. Os defnyddir lleoliad o'r fath, dylech holi sut y defnyddir y sianelau ar y system isgoch yn y lleoliad hwnnw. Gall fod modd archwilio'r posibilrwydd o ddefnyddio un sianel ar gyfer teclynnau cymorth clyw rhai nad ydynt angen cyfieithiad, a sianel arall ar gyfer ffrydio'r cyfieithiad. Wrth wneud hynny, byddai'n rhaid gofalu bod digon o dderbynyddion addas ar gael sy'n gallu cysylltu â sianel y cyfieithiad.

- 13.7 Bydd gofyn am gynllunio gofalus mewn sefyllfa lle bydd mynychwyr sy'n gwisgo cymhorthion clyw ac nad ydynt yn dymuno derbyn cyfieithiad. Os defnyddir ystafell lle mae system dolenn sain magnetig wedi ei gosod o amgylch yr ystafell, noder nad yw'n debygol y bydd dolenn sain o amgylch y gwddf yn gweithio ochr yn ochr â'r system honno. Byddai hynny'n rhwystro unrhyw un sy'n gwisgo cymhorthydd clyw rhag gallu gwrando ar y cyfieithiad.
- 13.8 Mewn sefyllfa o'r fath, gellid ystyried defnyddio ystafell sydd â system isgoch wedi ei gosod ynghyd â derbynyddion addas a dolenni gwddf er mwyn darparu ar gyfer y rhai nad ydynt yn dymuno derbyn cyfieithiad, a defnyddio offer radio gyda dolenni gwddf ar gyfer y rhai sy'n dymuno derbyn cyfieithiad drwy'r teclyn cymorth clyw. Gan ddibynnu ar natur y digwyddiad, byddai hefyd modd archwilio'r posibilrwydd o ddefnyddio ystafell sydd heb system sefydlog wedi ei gosod i gynorthwyo pobl fyddar neu drwm eu clyw, a defnyddio gwahanol sianelau ar offer radio neu fwy nag un system radio. Byddai'r offer radio yn darparu ar gyfer y rhai nad ydynt am dderbyn cyfieithiad a'r rhai sy'n dymuno defnyddio'r gwasanaeth cyfieithu ar pryd a byddai angen dolenn gwddf ar bawb sy'n gwisgo'r cymhorthion clyw. Rhaid fyddai rhoi cyfarwyddyd clir o ran pa sianel neu pa dderbynyddion i'w defnyddio ar gyfer y naill bwrpas a'r llall.
- 13.9 Noder nad cyfrifoldeb y cyfieithydd ar y pryd yw gwneud y trefniadau hyn ond mae angen sicrhau eich bod yn trafod yr anghenion wrth drefnu gwasanaeth cyfieithydd.

